Czy warto być w sieci?

Plusy i minusy nakładania się form ochrony przyrody wsparte przykładami Słowińskiego Parku Narodowego

Aby uzyskać odpowiedź na tak postawione pytanie należy rozważyć kilka aspektów:

1. Zgodność podstawowych założeń ochrony sieci Natura 2000 z celami parków narodowych.
2. Skuteczność narzędzi prawnych w osiąganiu celów ochrony dla sieci i dla parków narodowych.
3. Uwarunkowania ekonomiczne.

Czy istnieje zgodność założeń ochrony?

- Sieć N2000 obejmuje głównie obszary użytkowane gospodarczo. Jej celem jest **zachowanie gatunków i siedlisk,** będących przedmiotem ochrony poszczególnych obszarów, w stanie niepogorszonym w stosunku do tego jaki miał miejsce w dniu objęcia ich ochroną. A zatem nie można dopuścić do zmian niekorzystnych dla tego gatunku czy siedliska, które są przedmiotem ochrony nawet wówczas gdy są to zmiany naturalne .
- Park narodowy tworzy się w celu zachowania **różnorodności biologicznej**, zasobów **przyrody nieożywionej** oraz walorów **krajobrazowych**, a także w celu **przywrócenia właściwego stanu** zasobów i składników przyrody oraz **odtworzenia** zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, zwierząt i grzybów. Na terenie parku ochronie podlegają **wszystkie** twory i zasoby przyrody.

Plan ochrony parku narodowego zawiera, między innymi: wskazanie obszarów ochrony ścisłej.

Zakłada się zatem, że ekosystemy naturalne oraz, ustabilizowane w toku zabiegów ochronnych, ekosystemy półnaturalne mogą zostać objęte ochroną ścisłą i podlegać naturalnym zmianom.

Może to być sprzeczne z zasadami ochrony obszarów N 2000,

dla ochrony których

- konieczne jest podejmowanie działań mających na celu zachowanie, a nawet powiększenie powierzchni siedlisk, które są przedmiotem ochrony danego obszaru.

Jest to sprzeczne z ideą ochrony ścisłej, w myśl której chroni się naturalne procesy, a więc także naturalną zmianę typu roślinności rozumianą w standardach „naturowych” jako zmianę typu siedliska.

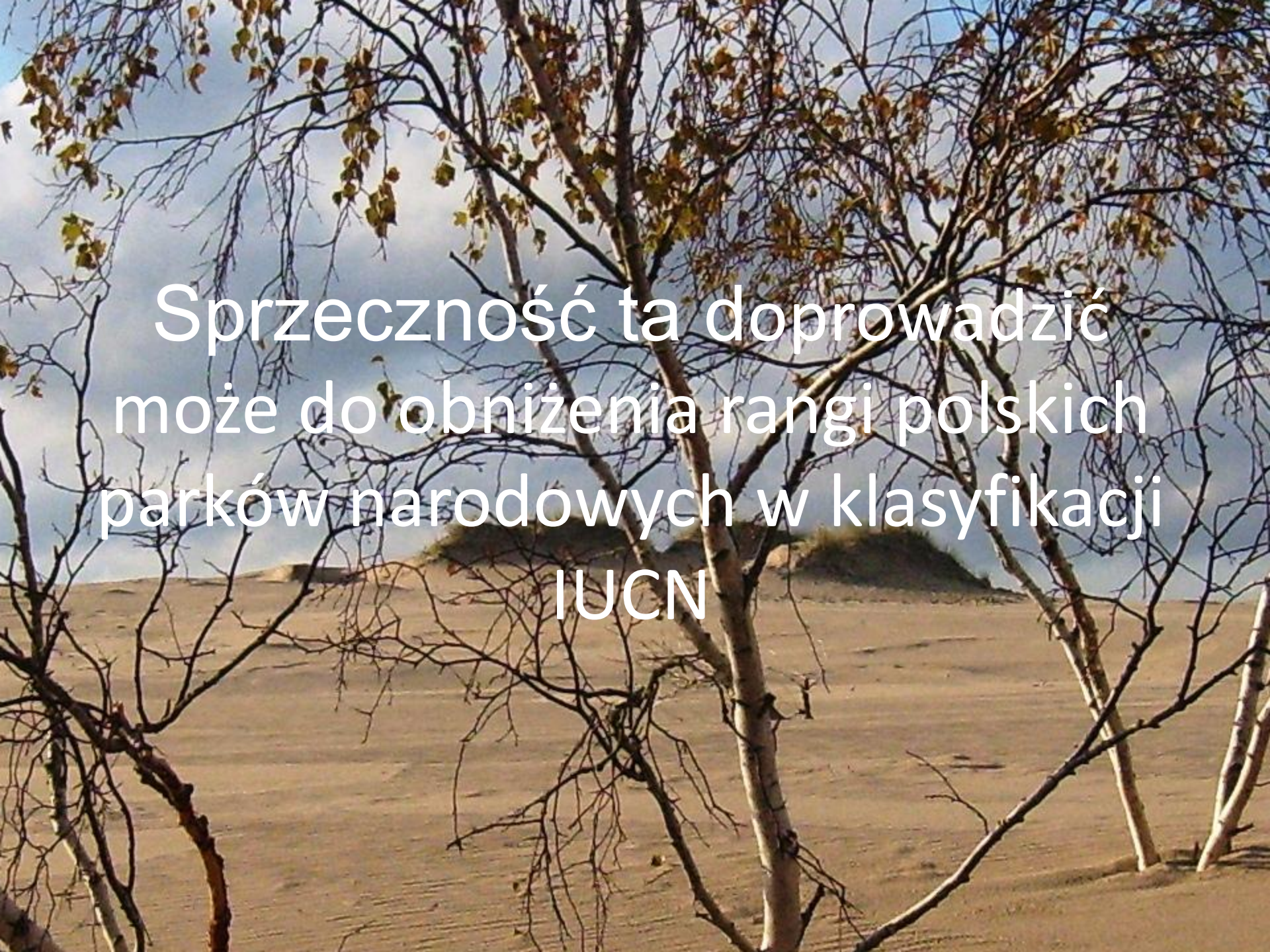

Sprzeczność ta doprowadzić może do obniżenia rangi polskich parków narodowych w klasyfikacji IUCN

W przypadku Słowińskiego Parku Narodowego tak odmienne podejście do ochrony obszaru rodzi, na przykład, następujące pytanie:

Czy należy wprowadzić ochronę czynną na Mierzei Łebskiej, która od ponad 40 lat jest objęta ochrona ścisłą, jeżeli siedliska wydmowe, będące przedmiotem ochrony Ostoi Słowińskiej, są antropogenicznie przekształcone?

A szerzej

Czy takie ujednolicone podejście do ochrony nie spowoduje, że, w ostatecznym rozrachunku, utracimy wiedzę o naturalnej dynamice ekosystemów, a tym samym czy nasze działania nie staną się szkodliwe dla naturalności przyrody?

Reasumując ten wątek należy stwierdzić, że większość celów ochrony w parkach narodowych i w pokrywających się z nimi obszarach N2000 powinna być i jest zbieżna. Istotna różnica pomiędzy tymi obszarami polega jednak na tym, że w parkach narodowych i rezerwatach celem ochrony są również naturalne procesy biologiczne.

Cel ten powinien być prawnie usankcjonowany także w systemie N2000, tak aby plany ochrony obu typów obszarów chronionych mogły być ze sobą spójne, a więc i aby również w obu - możliwe stało się zachowanie, ochrona oraz obserwacja naturalnych zjawisk przyrodniczych.

Nie da się skutecznie chronić żadnego obszaru bez możliwości ingerencji w zagospodarowanie przestrzenne obszarów położonych poza jego granicami jeżeli jakość tychże ma wpływ na siedliska i gatunki żyjące w obszarze chronionym.

W tym aspekcie

Należy uznać „wyższość” obszarów N2000 nad parkami narodowymi i stwierdzić, że dzięki współtworzeniu sieci, być może, zwiększy się skuteczność zarządzania tą, teoretycznie najważniejszą, wielkoobszarową formą ochrony przyrody.

Dlaczego?

Wpływ zarządzających parkiem narodowym na zagospodarowanie przestrzenne, a tym samym na antropopresję, ogranicza się do obszaru parku i otuliny, poprzez zapisy w planach ochrony.

Otuliny najczęściej nie spełniają wymogów ustawowych i nie zabezpieczają w pełni potrzeb ochrony parków.

W przypadku SPN nie obejmują zlewni rzek uchodzących do parku, a mają one kluczowe znaczenie dla zachowania celów ochrony parku i przedmiotów ochrony Ostoi Naturowych

A jak chroniony jest obszar N2000?

Zapisy planu ochrony dla ostoi N2000 - w tym zapisy wiążące dla planów zagospodarowania przestrzennego - muszą obejmować wszystkie tereny, które mają wpływ na jakość jej przedmiotów ochrony.

Teoretycznie zatem plan ochrony Ostoi Słowińskiej może zawierać wskazania do planów zagospodarowania przestrzennego tej części Polski, która leży w zlewni Bałtyku.

Zatem jeżeli zmierzamy do uzyskania narzędzi prawnych poprawiających skuteczność ochrony parku nasza obecność w sieci jest pożądana.

„Obszar Natura 2000” to również kluczowy „wytrych” otwierający drzwi do wielu funduszy pozabudżetowych. Tego aspektu nie można ignorować w obecnej sytuacji ekonomicznej parków narodowych

Pomijając niedoskonałości prawa, dotyczące administrowania na obszarach N2000 oraz problemy z klasyfikacją obszarów ochrony ścisłej wydaje się, że, chociaż nielogicznym jest nakładanie się różnych form ochrony przyrody na jednym obszarze, to biorąc pod uwagę aktualny stan prawny, obszary N2000 wyposażone są w skuteczniejsze narzędzia prawne niż parki narodowe, a zatem:

„w sieci warto być”

Dziękuję

Katarzyna Woźniak
Słowiński Park Narodowy
Fot. Andrzej Demczak
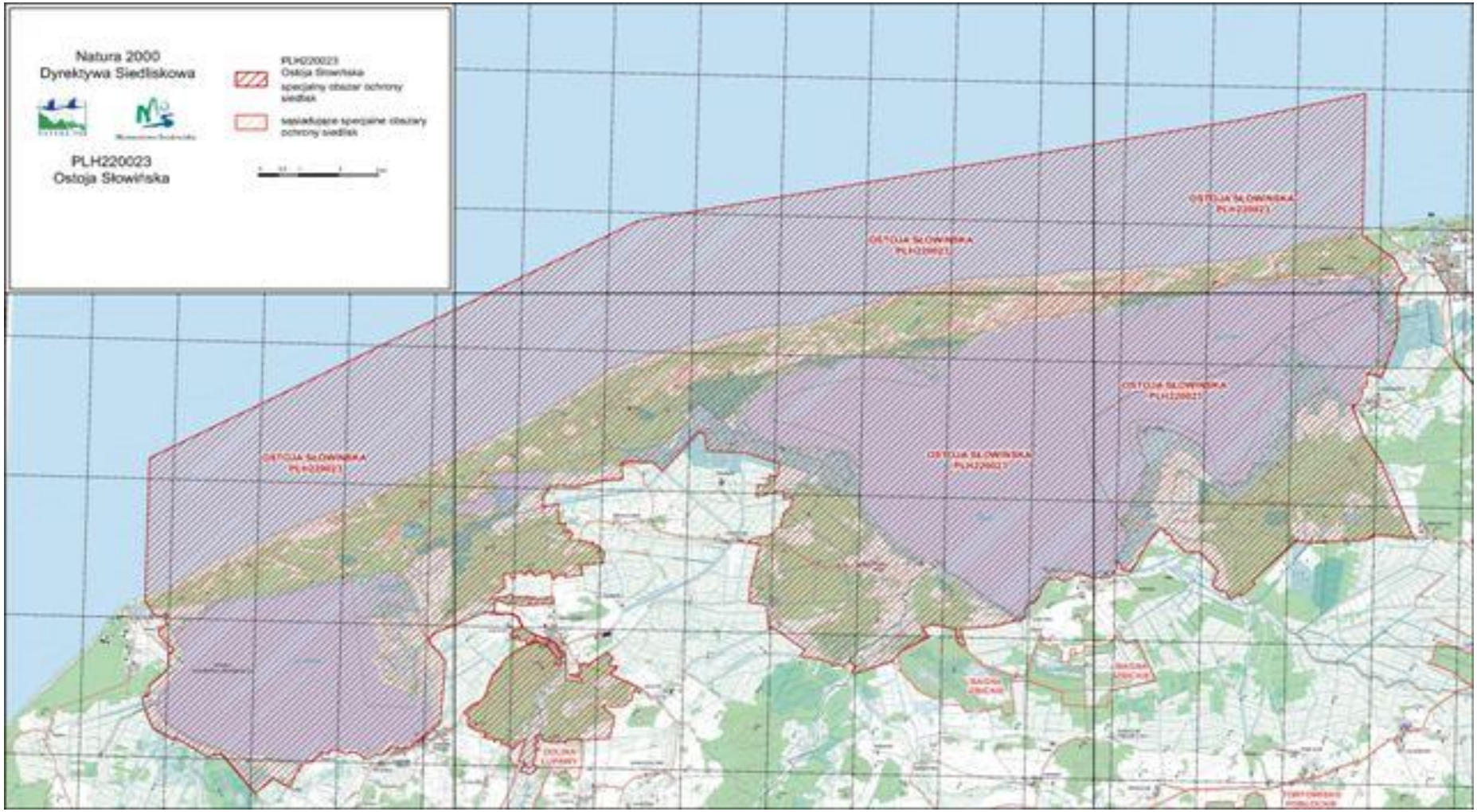
Położenie Słowińskiego Parku Narodowego i obszaru N2000; Ostoja Słowińska PLH 2200023